

o způsobech setkávání českých králů a římských císařů. Antonín Kalous se věnuje rituálům a ceremoniím jako mocenské reprezentaci při setkávání panovníků pozdního středověku. Jitka Komendová pak zdařile představuje rituál coby prostředek symbolické komunikace ve středověké východní Evropě. František Šmahel navazuje obsažnou studií *Korunovační rituály, ceremonie a festivity české stavovské monarchie 1471–1526*, v níž představil vývoj korunovačního ceremoniálu a doprovodných festivit, včetně klíčových proměn obřadu oproti původnímu znění Karlova korunovačního řádu z poloviny 14. století. Účast českých knížat na dvorských sjezdech tematizuje Martin Wihoda a první blok uzavírá článek Václava Žůrka ke korunovací královny Žofie.

Druhý oddíl *Šlechta a města* zahajuje studie Kateřiny Jišové o rituálech při volbách a ustanovování městských rad v Praze ve druhé polovině 15. století a Krzysztofa Kowalewského k lennímu rituálu v pozdně středověkých Čechách. Stať Roberta Novotného pojímá rituál jako symbolickou komunikaci v rámci sebeidentifikačního chování šlechtické obce v husitském období. Z jiného pohledu se na problematiku zaměřil Jan Royt, který se zabýval prostorem (na příkladu městských radnic), kde se rituály, ceremoniály a festivity odehrávaly, přičemž zdůraznil uměleckou výzdobu, kterou takové dění umocňovalo nebo podněcovalo. Prostorovému pojetí se věnuje rovněž Robert Šimůnek, naopak ale na příkladu výbavy interiéru kostelů a jejich reprezentace v pozdně středověkých Čechách.

Třetí blok příspěvků *Církevní rituály* otevírá příspěvek Krzysztofa Brachy k rituální symbolice v sakrální architektuře pozdně středověkého Polska. Pavlína Cermanová-Libichová postihla opakující se symboly a rituální prvky v apokalyptických textech. Náboženskými poutěmi v rituálním vyznění se zabýval Petr Hlaváček, způsob nabývání církevních obročí ve 14. a 15. století představil Jan Hrdina, Paweł Kras pojednal o způsobech postihování heretiků. Jevištní podstatu rituálního chování, které člení buď na vice soukromé, nebo cílené veřejné v životě jednotlivých aktérů, připodobňuje v navazující studii Martin Nodl. Zavádí nás do prostředí pražské univerzity, přičemž upozorňuje na úskalí interpretace spojené s otázkou subjektivity autorů jednotlivých pramenů. Univerzitní prostředí, tentokrát v Krakově 15. století, představil Krzysztof Ożóg. Navazuje

zamyšlení Pavlína Rychterové nad možnostmi studia rituálů v medievistice, včetně upozornění na mezioborové práce k tématu. Monika Saczyńska poukázala na rituální symboliku při svěcení přenosných oltářů v popisech pontifikálních knih 15. století v Krakově, způsoby exkomunikace ve středověkém Polsku představila Beata Wojciechowska. Hanna Zaremska se pro stejnou oblast naopak zabývala problematikou židovské společnosti v příspěvku *Żidowska kłątwa w średniowiecznej Polsce*. Publikaci uzavírá příspěvek Blanky Zilynské k ceremoniálu středověkých synod. Autorka předně využila normativní prameny popisující způsob jejich konání a porovnála je se zprávami o vlastní praxi, tedy dostupnými informacemi o skutečném průběhu.

Kniha *Rituály, ceremonie a festivity* ukázala, že možností pojetí, vymezení, a dokonce definování rituálu a ceremoniálu zůstává stále badatelskou výzvou, přičemž právě ona variabilita témat, která publikace nabízí, může být příslibem budoucího výzkumu. Do jaké míry ale ve výsledku odhalíme možnou realitu rituálního či ceremoniálního chování středověkých lidí, bude vždy odvislé od naší interpretace pramenů, jež jsou samy o sobě již interpretací, kterou zanechali původní autoři. Pomocí popisů rituálního chování či jejich rekonstruování, studování jádra dané události nebo studia přímých ceremoniálních zápisů se však i přesto dozvídáme mnohé o životě vybraných sociálních vrstev (nejen) středověku, o čemž také vypovídají představené studie.

DANA DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ

Korunovační řád českých králů,
edd. Jiří KUTHAN – Miroslav ŠMIED,
Nakladatelství Togga a Filozofická
fakulta Univerzity Karlovy v Praze,
Praha 2009

435 s., ISBN 978-80-7308-266-6

Spolu se sílícím zájmem nejen odborné veřejnosti o rituály a ceremonie v dějinách se pozornost v posledních letech obrátila také ke korunovacím a rovněž k předpisům pro jejich organizaci, korunovačním řádům. Jedním z výsledků zmíněného zájmu je kniha *Korunovační řád českých králů*, v níž se v novém a nutno dodat výpravném hávu dostává do rukou čtenářů text korunovačního řádu z doby Karla IV.

(*Ordo ad coronandum regem Boemorum*). Editoři se rozhodli zprostředkovat tento významný a zajímavý dokument paralelně jak v latinském originále, tak ve staročeském překladu z konce 14. století a s ohledem na laické čtenáře rovněž převedený do současné češtiny.

Celou publikaci uvozuje téměř dvousetránkový text *Královská hodnost českých vládařů, jejich dílo a reprezentace* (s. 21–195) z pera Jiřího Kuthana, pojednávající chronologicky o různých aspektech vlády panovníků českého středověku. V podobě drobných medailonů skicuje autor osudy jednotlivých českých knížat a králů od prvních Přemyslovců až po Ludvíka Jagellonského. Vedle bližšího popisu případné korunovační ceremonie jsou načrtnuty významné momenty vlády s důrazem na panovníký majestát. Ve shodě se specializací autora je v kapitole pozornost věnována umělecké produkci, především architektuře, a to zejména z pohledu zakladatelských aktivit králů, jež měly podle něj zdůrazňovat reprezentaci vladaře a jeho společenského postavení. J. Kuthan přitom začasť nechává promluvit prameny, kroniky i listiny, snad aby dodal svému vyprávění autentický hlas minulosti. Jde zároveň o jediný původní text anotované knihy.

Kromě zmíněného korunovačního řádu ve třech jazykových variantách jsou dále v knize publikovány středověké listiny týkající se královské hodnosti, rovněž doprovázené zrcadlovým českým překladem. Významnou součástí knihy, a dle dikce ediční poznámky i prvním impulzem k sestavení této publikace, se stala znovuotištěná práce Josefa Cibulky (1886–1968) *Český řád korunovační a jeho původ* z roku 1934. Za ní následuje, jako aktualizující douška, studie dalšího kunsthistorika Jaromíra Homolky z roku 2004. Ve vsí úctě k Cibulkově průkopnické práci je nutno vzít na vědomí, že vědecké texty stárnou a nové vydání sedmdesát let staré práce by si jistě zasloužilo několik vysvětlujících a snad i doplňujících slov. V mnohém ohledu objevná Cibulkova kniha předcházela zásadním edičním počínům (zejména pracím Reinharda Elzeho a Richarda Jacksona), které dnes umožňují pracovat s užitečnými moderními edicemi korunovačních řádů a opravit autorovy mnohé, především srovnávací závěry.

Celá kniha je doplněna velkým množstvím obrazového materiálu, zejména barevných fotografií středověkých artefaktů, obrazů a architektonických děl, jež mají ilustrovat vědomou

snahu českých králů po adekvátní panovnícké reprezentaci. Obrazový doprovod knihy je na vysoké úrovni a dává čtenářům možnost nahlédnout mnohé středověké vizuální prameny v nebyvalé kvalitě. Velkorysá výprava je ostatně nejcharakterističtější prvkem celé publikace, a odráží tak pojetí královského majestátu, jež editoři považují za vlastní českým panovníkům ve středověku.

VÁCLAV ŽŮREK

Jaroslav SVÁTEK – Martin NEJEDLÝ – Olivier MARIN – Pavel SOUKUP, *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, Centrum mediivistických studií, Scriptorium, Praha 2009
264 s., ISBN 978-80-87271-11-7

Dlouhodobý zájem některých členů Centra mediivistických studií o problematiku střetů mezi křesťanstvem a muslimským světem i mezi konfesemi ve 14. a 15. století vyústil v několikaletý mezinárodní projekt *Pozdní křížové výpravy*. Jednou z řady jeho aktivit (vedle kolokvií a přednáškového cyklu) se stalo vydání cestopisu (či vlastně cestopisů) šlechtice z Flander, diplomata ve službách burgundského vévody Guilleberta (Gilberta, Ghilleberta) de Lannoy, nazvaného *Cesty a poselstva*. Jedná se o soubor obsahující známé Guillebertovy zprávy z cest vykonaných mezi léty 1399 a 1450, tedy v bouřlivém období poznamenaném zvraty stoleté války, tureckou invazí, husitstvím či papežským schizmatem. Guillebert byl většiny těchto dramatických dějství nejen pozorovatelem, ale i přímým účastníkem jako burgundský diplomat při svých evropských cestách či jako špión v oblastech obsazených muslimy včetně Svaté země. Nadto o většině svých cest podal zprávu, ať již jej k tomu vedla povinnost, či osobní pohnutky včetně zvědavosti.

Guillebert (1386–1462) pocházel z rodu, jehož patrně nejstarší državy se nacházely poblíž Lille, a který lze vysledovat do počátku 13. století. Guillebertova kariéra je na počátku spojena lenními a přátelskými svazky s Jeanem de Werchin, senešalem Henegavska a Guillebertovým mentorem, hlavní roli však sehrála služba burgundským vévodům, jíž zasvětil téměř celý svůj život. V jejich zájmu vykonal diplomatické mise po severní a východní Evropě i východním